

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

29 maja 2025 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Tomasz Szanciło (przewodniczący)

SSN Ewa Stefańska

SSN Krzysztof Wesołowski (sprawozdawca)

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym 29 maja 2025 r. w Warszawie
skargi kasacyjnej Bank spółki akcyjnej w Warszawie
od wyroku Sądu Apelacyjnego w Gdańsku
z 25 listopada 2021 r., I ACa 595/21,
w sprawie z powództwa P. P. i M. F.-P.
przeciwko Bank spółce akcyjnej w Warszawie
o ustalenie i zapłatę,

1. oddala skargę kasacyjną;

2. zasądza od pozwanego na rzecz każdego z powodów tytułem kosztów postępowania kasacyjnego po 2700 (dwa tysiące siedemset) złotych wraz z odsetkami ustawowymi za opóźnienie za czas po upływie tygodnia od dnia doręczenia odpisu wyroku do dnia zapłaty.

M.L.

Ewa Stefańska

Tomasz Szanciło

Krzysztof Wesołowski

UZASADNIENIE

Wyrokiem z 19 kwietnia 2021 r. Sąd Okręgowy ustalił, że umowa nr [...] o kredyt hipoteczny dla osób fizycznych „M.” waloryzowany kursem CHF, zawarta 6 października 2008 r. między powodami P. P. i M. F.-P. a Bankiem S.A. w W. (obecnie: Bank S.A. w W.), jest nieważna; zasądził od pozwanego Bank S.A. w W. na rzecz powodów 154 198,97 zł i 82 978,83 CHF – obie kwoty wraz bliżej określonymi odsetkami, oddalił powództwo w pozostałym zakresie oraz orzekł o kosztach procesu.

Wyrokiem z 25 listopada 2021 r. Sąd Apelacyjny oddalił apelację pozwanego od powyższego wyroku i rozstrzygnął o kosztach postępowania apelacyjnego.

Sąd Apelacyjny podzielił ustalenia faktyczne dokonane przez Sąd Okręgowy i zaakceptował ocenę prawną tego Sądu.

Odnosząc się do zarzutu naruszenia art. 22¹ k.c. przez uznanie powodów za konsumentów, Sąd drugiej instancji zauważył, że z zebranego w sprawie materiału dowodowego nie wynika, aby powodowie zawarli sporną umowę kredytu w ramach prowadzonej przez siebie działalności gospodarczej lub zawodowej albo w bezpośrednim związku z taką działalnością. Nie świadczy o braku statusu konsumenta przeznaczenie środków uzyskanych z kredytu na zakup kolejnej nieruchomości. Zdaniem Sądu odwoławczego nawet sama znajomość mechanizmu dokonanych transakcji finansowych, a także zamiar odniesienia z nich korzyści, nie stanowią wystarczającej podstawy do uznania, że czynności te nie były podejmowane w celu zaspokojenia osobistych potrzeb konsumpcyjnych konsumenta.

Sąd odwoławczy wskazał na brak indywidulanego negocjowania postanowień umowy z powodami. Podkreślił, że do uznania postanowienia za indywidualnie uzgodnione nie wystarcza ustalenie, iż cała umowa była przedmiotem negocjacji, ale należało ustalić, że przedmiotem negocjacji (indywidualnych ustaleń) było konkretne jej postanowienie, które potencjalnie może zostać uznane za niedozwolone. Postanowienia – trafnie uznane przez Sąd Okręgowy za abuzywne – nie były jednak indywidualnie uzgodnione.

Odnosząc się do podpisanego przez powodów oświadczenia, Sąd Apelacyjny wskazał, że nie jest wystarczające wskazanie w umowie, iż ryzyko związane ze

zmianą kursu waluty ponosi kredytobiorca, oraz odebranie od powodów oświadczenia o standardowej treści, tj. że zostali oni poinformowani o ponoszeniu ryzyka wynikającego ze zmiany kursu waluty oraz przyjęli do wiadomości i akceptują to ryzyko. Wprowadzenie do umowy kredytowej, zawieranej na wiele lat, mechanizmu działania ryzyka kursowego wymagało szczególnej staranności banku w zakresie wyraźnego wskazania zagrożeń wiążących się z oferowanym kredytem, tak by konsument miał pełne rozeznanie konsekwencji ekonomicznych zawieranej umowy. W ocenie Sądu drugiej instancji ze zgromadzonych dowodów nie wynika, aby obowiązek informacyjny został przez bank wykonany w sposób ponadstandardowy, dający powodom pełne rozeznanie co do istoty transakcji. Nie jest wystarczająca wiedza kredytobiorcy, że każde wahanie kursu waluty, do której indeksowany jest kredyt, wpłynie na zmianę wysokości raty. Ponadto rzeczywistość pokazała, że określenie nawet w przybliżeniu skali ryzyka walutowego związanego z tego rodzaju kredytami okazało się całkowicie nietrafione.

Sąd Apelacyjny zgodził się także ze stanowiskiem Sądu pierwszej instancji, że powodowie posiadają interes prawny w ustaleniu nieważności umowy na podstawie art. 189 k.p.c. Sąd ten zauważył, że pojęcie interesu prawnego należy pojmować elastycznie z uwzględnieniem wykładni celowościowej, uwzględniającej konkretne okoliczności danej sprawy i tego, w drodze jakiego powództwa (o świadczenie czy o ukształtowanie) strona może uzyskać pełną ochronę swoich praw. Jeżeli wyrok wydany w sprawie o świadczenie nie usunąłby wszelkich niepewności w zakresie skutków prawnych, zachowany jest interes prawny warunkujący powództwo o ustalenie. W ocenie Sądu drugiej instancji, taka sytuacja zachodzi w okolicznościach sprawy. Uwzględniając żądanie zapłaty i badając kwestię nieważności umowy jedynie przesłankowo, Sąd przesądziłby tylko o roszczeniu wymagalnym na datę zamknięcia rozprawy. Skutki wyroku nie dotyczyłyby zatem dalszego okresu. Taki wyrok nie usunąłby dalej istniejących wątpliwości co do kwestii ważności całej umowy i wpływu tej oceny na funkcjonujące w obrocie prawnym zabezpieczenie kredytu w formie hipoteki. Tym samym uwzględnienie żądania zapłaty z tytułu już wpłaconych należności nie niweczy po stronie powodów interesu prawnego w żądaniu stwierdzenia nieważności umów, na podstawie których dokonywali świadczeń na rzecz pozwanego banku.

Powołując się na orzecznictwo Sądu Najwyższego, Sąd Apelacyjny jako niewątpliwą uznał ocenę § 10 ust. 5 umowy jako niedozwolonego. Wskazał, że określenie wysokości należności obciążającej konsumenta z odwołaniem do tabel kursów ustalanych jednostronnie przez bank, bez wskazania obiektywnych kryteriów, jest nietransparentne, pozostawia pole do arbitralnego działania banku i w ten sposób obarcza kredytobiorcę nieprzewidywalnym ryzykiem oraz narusza równorzędność stron.

Sąd odwoławczy wskazał, że uznanie postanowień umowy za abuzywne wymaga stwierdzenia sprzeczności z dobrymi obyczajami i rażącego naruszenia interesów konsumenta. Sąd ten powołał orzecznictwo Sądu Najwyższego i Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej (dalej: „TSUE”), w którym wielokrotnie stwierdzano, że mechanizm ustalania kursów waluty, który pozostawia bankowi swobodę, jest w sposób oczywisty sprzeczny z dobrymi obyczajami i rażąco narusza interesy konsumenta, a klauzula która nie zawiera jednoznacznej treści, a przez to pozwala na pełną swobodę decyzyjną banku, jest klauzulą niedozwoloną w rozumieniu art. 385¹ § 1 k.c.

Nie budziło wątpliwości Sądu Apelacyjnego, że zakwestionowane klauzule umowne w okolicznościach sprawy kształtują prawa i obowiązki powodów w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami przez uzależnienie warunków waloryzacji świadczenia od kompetencji silniejszej strony umowy, tj. banku. Odwołanie do kursów walut zawartych w tabeli kursów obowiązującej w banku oznacza, zdaniem Sądu odwoławczego, naruszenie równorzędności stron umowy przez nierównomierne rozłożenie uprawnień i obowiązków między partnerami stosunku obligacyjnego. Jednocześnie prawo banku do ustalania kursu waluty nie doznawało żadnych umownych ograniczeń w postaci skonkretyzowanych, obiektywnych kryteriów zmian stosowanych kursów walutowych. Swoista nierówność informacyjna stron, a w szczególności sytuacja, w której konsument dowiaduje się o poziomie zadłużenia ratalnego już spłaconego w związku z podjęciem odpowiedniej sumy z jego rachunku, zdaniem Sądu drugiej instancji, jest nie do zaakceptowania w świetle art. 385¹ k.c.

W ocenie tego Sądu, postanowienia umowy kredytu określające możliwość jednostronnego ustalania przez bank kursu walut w odwołaniu się jedynie do tabeli

kursów tego banku, jako nakładające na kredytobiorcę w całości nieprzewidywalne w dacie zawarcia umowy kredytu ryzyko oraz naruszające równorzędność stron, świadczą o rażącym naruszeniu interesów powodów. Sąd Apelacyjny zaznaczył przy tym, że rażące naruszenie interesów konsumenta nie musi dotyczyć nierównowagi ekonomicznej. Wystarczy, że będzie wynikać z poważnego naruszenia sytuacji prawnej konsumenta – ograniczenia treści praw, które przysługują mu na podstawie tej umowy i stosownie do przepisów prawa, utrudnienia w korzystaniu z tych praw bądź nałożenia na konsumenta dodatkowego obowiązku, którego nie przewidują przepisy prawa. Do takiej sytuacji doszło, zdaniem Sądu odwoławczego, w umowie zawartej między stronami, gdyż pozwany bank mógł kształtować kurs waluty w sposób dowolny, bez możliwości weryfikacji przez powodów, a nawet bez możliwości ustalenia przez nich zasad kształtowania tego kursu. Określenia wysokości kursu waluty obcej nie doznawało żadnych ograniczeń, ani w umowie, ani w regulaminach pozwanego.

Sąd Apelacyjny wskazał jednocześnie, że kwestia abuzywności klauzuli indeksacyjnej w umowie zawartej przez strony jest o tyle jasna, że postanowienie analogiczne do § 10 ust. 5 łączącej strony umowy zostało wpisane do rejestru klauzul niedozwolonych – nr wpisu 5743 (wyrok SOKiK z 27 grudnia 2010 r., XVII AmC 1531/09).

Zdaniem Sądu odwoławczego nie ma przy tym znaczenia dla powyższej oceny to, czy pozwany faktycznie używał swojego uprawnienia, czy też z niego nie korzystał. Nie ma bowiem żadnego znaczenia dla stwierdzenia niedozwolonego charakteru określonych postanowień umownych sposób, w jaki pozwany rzeczywiście ustalał kurs waluty, do której kredyt był indeksowany. Nie ma też znaczenia, w jaki sposób bank finansował udzielanie kredytów indeksowanych, gdyż również to stanowi okoliczność leżącą poza łączącym strony stosunkiem prawnym, a równocześnie związaną z wykonywaniem umowy. Oceny, czy postanowienie umowne jest niedozwolone (art. 385' § 1 k.c.), dokonuje się bowiem według stanu z chwili zawarcia umowy.

Sąd Apelacyjny, powołując się na orzecznictwo TSUE i Sądu Najwyższego, uznał, że usunięcie postanowień dotyczących mechanizmu indeksacji nie pozwala na utrzymanie umowy. Wynika to stąd, że postanowienia przewidujące przeliczenie

oddawanej do dyspozycji kwoty kredytu oraz spłacanych rat na inną walutę określają główne świadczenia stron w rozumieniu art. 385¹ § 1 zd. 2 k.c., co oznacza, że ich usunięcie z umowy jest równoznaczne z tak daleko idącym przekształceniem umowy, iż należy ją uznać za umowę o odmiennej istocie i charakterze, choćby nadal chodziło tu tylko o inny podtyp czy wariant umowy kredytu. Oznacza to z kolei, że po wyeliminowaniu tego rodzaju klauzul utrzymanie umowy o charakterze zamierzonym przez strony nie jest możliwe, co przemawia za jej całkowitą nieważnością.

Sąd drugiej instancji wskazał także, że wejście w życie tzw. ustawy antyspreadowej z 2011 r. nie wpływa na ocenę abuzywności postanowień spornej umowy i jej konsekwencji dla bytu umowy. Przepisy tej ustawy nie stwarzają bowiem jednoznacznych podstaw do przyjęcia, że ich przedmiotem regulacji były klauzule abuzywne oraz umowy z ich powodu nieważne, a celem – sanowanie tych wadliwości. W założeniu ustawodawcy chodziło o doprecyzowanie na przyszłość reguł ustalania kursu wymiany walut oraz nieodpłatne umożliwienie dokonywania spłat kredytu bezpośrednio w walucie obcej. Ustawa ta nie przewidywała przepisów, które zastępowałyby ewentualne klauzule abuzywne, a jedynie nakładała na banki ciężar dokonania ogólnie określonych, wymagających skonkretyzowania *in casu* zmian umowy, co nie wystarcza dla przyjęcia domniemania, że owe konkretne rozwiązania są wynikiem należytego wyważenia ogółu praw i obowiązków stron przez ustawodawcę.

Sąd Apelacyjny przyjął także, że po wyeliminowaniu klauzul regulujących mechanizm indeksacji utrzymanie umowy o charakterze zamierzonym przez strony nie jest możliwe, co przemawia za jej całkowitą nieważnością (bezskutecznością). Dalsze konsekwencje z tym związane są uzależnione od tego, czy nieważność umowy w całości zagraża interesom konsumenta, co dopiero mogłoby otwierać drogę do zastąpienia klauzul niedozwolonych postanowieniami „kursowymi”, wynikającymi z przepisów prawa, o ile takie istnieją i o ile konsument nie sprzeciwił się takiemu zastąpieniu, obstając przy nieważności całej umowy. Mając na uwadze, że powodowie wprost w toku postępowania powoływali się na nieważność umowy, będąc świadomymi tego skutków, Sąd drugiej instancji uznał, że umowy nie można sanować przez odwołanie się do art. 358 § 2 k.c., czy w ramach ustalonego zwyczajowo kursu na podstawie art. 56 k.c. Nie można bowiem zastępować

zawartych w umowie postanowień niedozwolonych przez odwoływanie się do reguł ogólnych, do których należy art. 358 § 2 czy art. 56 k.c. Sąd Apelacyjny wskazał nadto, że art. 358 § 2 k.c. wszedł w życie 24 stycznia 2009 r., a więc po zawarciu przez strony spornej umowy. Poza tym, tzw. kredyty indeksowane do kursu waluty obcej są w istocie kredytami w walucie polskiej, co wyłącza możliwość zastosowania art. 358 § 2 k.c.

Sąd Apelacyjny wskazał także, że w art. 410 § 1 k.c. ustawodawca przesądził, że samo spełnienie świadczenia nienależnego jest źródłem roszczenia zwrotnego, przysługującego zubożonemu i nie ma potrzeby ustalania, czy i ewentualnie w jakim zakresie spełnione świadczenie wzbogaciło *accipiens*a, ani czy na skutek tego świadczenia majątek *solvens*a uległ zmniejszeniu. Samo spełnienie świadczenia wypełnia przesłankę zubożenia po stronie powodów, a uzyskanie tego świadczenia przez pozwanego wypełnia przesłankę jego wzbogacenia. Sąd drugiej instancji przyjął też teorię dwóch kondycji, z której wynika, że stronie, która w wykonaniu umowy kredytu, dotkniętej nieważnością, spłacała kredyt, przysługuje roszczenie o zwrot spłaconych środków pieniężnych jako świadczenia nienależnego (art. 410 § 1 w zw. z art. 405 k.c.), niezależnie od tego, czy i w jakim zakresie jest dłużnikiem banku z tytułu zwrotu nienależnie otrzymanej kwoty kredytu.

Zdaniem Sądu Apelacyjnego, w okolicznościach sprawy, nie ma przesłanek uzasadniających zastosowanie art. 5 k.c. W szczególności pozwany nie wykazał, że jest pozbawiony możliwości zabezpieczenia w inny sposób swojego interesu zagrożonego wykonywaniem praw podmiotowych przez powodów. Nadto, zaskarżony wyrok zapadł wobec uznania, że pozwany stosował postanowienia umowy regulujące mechanizm ustalania kursów waluty, które zostały uznane za sprzeczne z dobrymi obyczajami i rażąco naruszające interes powodów. W tej sytuacji, powoływanie się przez pozwanego na art. 5 k.c. jest co najmniej wątpliwe w świetle tzw. „zasady czystych rąk”.

Skargę kasacyjną w sprawie wywiódł pozwany, który oparł ją na zarzutach naruszenia prawa materialnego, tj.:

- art. 353¹ w zw. z art. 58 § 1 k.c. przez ich błędne zastosowanie i przyjęcie, że postanowienia umowne dawały bankowi uprawnienie do kształtowania zakresu obowiązków powoda według swojej woli;

- art. 22¹ k.c. przez jego nieprawidłowe zastosowanie;
- art. 385¹ § 1 k.c. przez jego niewłaściwe zastosowanie wyrażające się w nierozróżnieniu postanowień umowy odnoszących się do dwóch osobnych, pod względem normatywnym, zakresów regulacji, tj. klauzuli ryzyka walutowego oraz klauzuli *spreadu* walutowego;
- art. 385¹ § 1 k.c. przez jego błędną wykładnię polegającą na tym, że Sąd *meriti* nieprawidłowo ustalił treść przesłanki jednoznaczności w ten sposób, iż uznał, że adekwatność informacji przekazanych przy zawieraniu umowy podlega ocenie *ex post*, tj. przy uwzględnieniu wiedzy z chwili obecnej;
- art. 385¹ § 1 k.c. przez jego błędną wykładnię polegającą na tym, że Sąd *meriti* nieprawidłowo ustalił, iż zarówno klauzule waloryzacyjne, jak i klauzule przeliczeniowe w sposób rażący naruszają interesy powodów;
- art. 385¹ § 1 w zw. z art. 58 k.c. przez jego błędną wykładnię polegającą na tym, że Sąd *meriti* nieprawidłowo ustalił, iż zarówno klauzule waloryzacyjne, jak i klauzule przeliczeniowe stanowią główne świadczenia stron;
- art. 385¹ § 1 i art. 385² k.c. oraz art. 3 ust. 1 dyrektywy 93/13 w zw. z art. 65 § 1 i 2 k.c. przez ich niewłaściwe zastosowanie wyrażające się w przyjęciu, że postanowienia umowy odnoszące się do ryzyka walutowego oraz *spreadu* walutowego są bezskuteczne z uwagi na ich abuzywność;
- art. 58 § 1 w zw. z art. 385¹ § 2 k.c. przez ich błędne zastosowanie i przyjęcie, że umowa kredytu jest w całości bezwzględnie nieważna z mocy prawa w związku z uznaniem niektórych postanowień umowy za niedozwolone zgodnie z art. 385¹ § 1 i 2 k.c., co skutkowało także nieuzasadnionym zastosowaniem art. 189 k.p.c.;
- art. 58 § 1 w zw. z art. 385¹ § 2 w zw. z art. 5 k.c. oraz art. 189 k.p.c. i art. 6 dyrektywy 93/13 w zw. z art. 2 oraz art. 32 Konstytucji RP i art. 2 i art. 3 Traktatu o Unii Europejskiej przez ich niewłaściwe zastosowanie i bezpodstawne ustalenie nieważności umowy;
- art. 358 § 2 k.c. w zw. z motywem 13. dyrektywy 93/13 przez ich niewłaściwe zastosowanie i w konsekwencji zanegowanie możliwości wykonania zobowiązania kredytobiorcy przy uwzględnieniu normy określającej wartość waluty obcej poprzez zastosowanie kursu średniego NBP;
- art. 358 § 2 w zw. z art. 385¹ § 2 k.c. przez ich niezastosowanie i w konsekwencji

uznanie, że umowa, po stwierdzeniu abuzywności klauzuli ryzyka kursowego i klauzuli spreadu walutowego nie może być dalej wykonywana.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna w świetle wypracowanego w orzecznictwie i zasadniczo jednolitego stanowiska zajętego w analogicznych sprawach przez Sąd Najwyższy nie może być uznana za zasadną.

Skarżący w swoich kolejno sformułowanych zarzutach stara się wykazać, że powodowi nie przysługuje status konsumenta, zawarta umowa kredytu nie zawierała postanowień niedozwolonych w rozumieniu art. 385¹ § 1 k.c., a jeżeli nawet zawierała takie postanowienia, to możliwe było jej utrzymanie w mocy. Niezależnie od tego, skarżący kwestionuje interes prawny powodów do wytoczenia powództwa opartego na art. 189 k.p.c.

Na wstępie zauważyć należy, że w okresie pomiędzy wydaniem zaskarżonego wyroku a rozpatrzeniem skargi kasacyjnej nastąpił dalszy rozwój orzecznictwa Sądu Najwyższego, w którym potwierdzony został – w kwestiach objętych skargą kasacyjną – kierunek uwzględniony przy rozstrzyganiu sprawy przez Sąd Apelacyjny (zob. m.in. wyroki SN: z 21 czerwca 2021 r., I CSKP 55/21; z 3 lutego 2022 r., II CSKP 459/22; z 3 lutego 2022 r., II CSKP 415/22; z 10 maja 2022 r., II CSKP 285/22, OSNC-ZD 2022, nr 4, poz. 45; z 26 maja 2022 r., II CSKP 19/22, OSNC-ZD 2022, nr 4, poz. 47; z 26 maja 2022 r., II CSKP 650/22, OSNC-ZD 2022, nr 4, poz. 48; z 27 maja 2022 r., II CSKP 314/22, OSNC-ZD 2022, nr 4, poz. 50; z 1 czerwca 2022 r., II CSKP 364/22, OSNC-ZD 2022, nr 4, poz. 51; z 30 czerwca 2022 r., II CSKP 656/22, OSNC-ZD 2022, nr 4, poz. 52; z 28 września 2022 r., II CSKP 412/22, OSNC-ZD 2022, nr 4, poz. 54; z 27 kwietnia 2023 r., II CSKP 1016/22; z 18 maja 2023 r., II CSKP 1164/22; z 25 lipca 2023 r., II CSKP 1487/22; z 29 listopada 2023 r., II CSKP 1753/22; z 12 grudnia 2023 r., II CSKP 1549/22; z 20 grudnia 2023 r., II CSKP 1888/22; z 24 czerwca 2025 r., II CSKP 941/24; uchwałę z 28 kwietnia 2022 r., III CZP 40/22, OSNC 2022, nr 11, poz. 109; uchwałę pełnego składu Izby Cywilnej Sądu Najwyższego z 25 kwietnia 2024 r., III CZP 25/22, OSNC 2024, nr 12, poz. 118).

Ocenę zasadności skargi kasacyjnej należy rozpocząć od zarzutu naruszenia art. 22¹ k.c. albowiem status powodów determinuje reżim prawny, w ramach którego

należy ocenić pozostałe zarzuty. Artykuł 385¹ i n. k.c. oraz przepisy dyrektywy 93/13 znajdują bowiem zastosowanie tylko w stosunkach między konsumentem i przedsiębiorcą. Pozwany zarzucił naruszenie art. 22¹ k.c. przez jego nieprawidłowe zastosowanie. Dokonując wykładni tego przepisu, należy podnieść, że o statusie konsumenta na tle art. 385 k.c. w związku z art. 22¹ k.c. rozstrzyga kilka elementów, z których kluczowym jest niezwiązany z działalnością gospodarczą lub zawodową charakter czynności prawnej dokonywanej z przedsiębiorcą (w tej sprawie bankiem). Kryterium to oznacza, że status konsumenta nie podlega ocenie *in abstracto*, lecz w relacji do konkretnej czynności prawnej. Także osoba fizyczna prowadząca działalność gospodarczą lub zawodową może korzystać ze statusu konsumenta, jeżeli dokonywana przez nią czynność nie jest bezpośrednio związana z jej działalnością gospodarczą lub zawodową (zob. np. wyrok SN z 27 maja 2022 r., II CSKP 314/22, OSNC-ZD 2022, nr D, poz. 50). Zgodnie z art. 2 lit. b dyrektywy 93/13 konsumentem jest każda osoba fizyczna, która zawierając umowę działa w celach niezwiązanych z handlem, przedsiębiorstwem lub zawodem (zob. wyrok TSUE z 3 września 2015 r., C-110/14, ECLI:EU:C:2015:538). Rozstrzygający charakter ma zatem kryterium funkcjonalne, sprzężone z oceną, czy zawarcie umowy, z uwzględnieniem jej celu, wpisuje się działalność niezwiązaną z wykonywaniem handlu, zawodu lub prowadzeniem przedsiębiorstwa. Badając tę kwestię, sąd powinien uwzględnić wszystkie okoliczności sprawy, które mogą być pomocne we wskazaniu celu nabycia towaru lub usługi stanowiących przedmiot umowy. W przypadku umów kredytowych istotne znaczenie ma w tej mierze przeznaczenie (sposób wykorzystania) pożyczonego kapitału (zob. wyrok TSUE z 8 czerwca 2023 r., C-570/21, ECLI:EU:C:2023:456).

Biorąc pod uwagę powyższe, należy podkreślić, że skarżący nawet nie twierdził, iż powodowie zawarli umowę kredytu i nabyli nieruchomość na potrzeby związane z prowadzoną działalnością gospodarczą lub zawodową. Okoliczność, że nabyte mieszkanie nie służy zaspokajaniu osobistych potrzeb powodów w żadnej mierze nie odbiera zatem powodom statusu konsumentów. Pogląd ten znajduje potwierdzenie w wyroku TSUE z 24 października 2024 r., C-347/23, w którym Trybunał uznał, że osobę fizyczną, zawierającą umowę kredytu hipotecznego w celu pozyskania środków na nabycie jednego lokalu, który ma zostać

przeznaczony do odpłatnego najmu (*buy-to-let*), należy uznać za konsumenta w rozumieniu dyrektywy nr 93/13, jeśli owa osoba fizyczna działa w celach niezwiązanych z jej działalnością gospodarczą lub zawodową.

Stanowisko o niedozwolonym charakterze postanowień umownych pozostawiających możliwość ustalania kursu CHF, a w konsekwencji wysokości świadczeń stron, arbitralnej decyzji jednej ze stron, jest jednolicie przyjmowane w orzecznictwie Sądu Najwyższego; takie uregulowanie umowne uznawane jest za niedopuszczalne, niezależnie od tego, czy swoboda przedsiębiorcy (banku) w ustaleniu kursu jest pełna, czy też w jakiś sposób ograniczona (zob. np. wyroki SN: z 22 stycznia 2016 r., I CSK 1049/14, OSNC 2016, nr 11, poz. 134; z 24 października 2018 r., II CSK 632/17; z 4 kwietnia 2019 r., III CSK 159/17; z 9 maja 2019 r., I CSK 242/18; z 2 czerwca 2021 r., I CSKP 55/21; z 30 maja 2023 r., II CSKP 1536/22; z 22 czerwca 2023 r., II CSKP 1484/22; z 23 czerwca 2023 r., II CSKP 1464/22, i z 12 grudnia 2023 r., II CSKP 1549/22).

Chybiony jest również zarzut skarżącego, że z perspektywy art. 385¹ § 1 k.c. konieczna jest rozłączna ocena klauzuli ryzyka walutowego i klauzuli spreadu walutowego, składających się łącznie na zawartą w umowie klauzulę przeliczeniową (indeksacyjną). Sąd Najwyższy wielokrotnie wyjaśniał, że klauzula ryzyka walutowego nie może funkcjonować bez klauzuli kursowej określającej przeliczenie zobowiązań stron celem ustalenia wysokości ich świadczenia. Z kolei klauzula spreadowa nie ma racji bytu w umowie, w której nie zastosowano mechanizmu przeliczeniowego i wynikającego z niego narażenia konsumenta na ryzyko kursowe. W konsekwencji klauzule te, składające się na przyjęty w umowach kredytowych mechanizm przeliczeniowy, są ze sobą ściśle powiązane, a ich rozszczepienie jest zabiegiem sztucznym (zob. wyroki: z 27 listopada 2019 r., II CSK 483/18; z 11 grudnia 2019 r., V CSK 382/18; z 10 maja 2022 r., II CSKP 285/22; z 13 maja 2022 r., II CSKP 293/22 i II CSKP 464/22; z 24 czerwca 2022 r., II CSKP 10/22; z 28 października 2022 r., II CSKP 902/22 i II CSKP 910/22; z 8 listopada 2022 r., II CSKP 1153/22; z 26 stycznia 2023 r., II CSKP 722/22; z 20 lutego 2023 r., II CSKP 809/22; z 8 marca 2023 r., II CSKP 1095/22; z 12 kwietnia 2023 r., II CSKP 1531/22; z 18 kwietnia 2023 r., II CSKP 1511/22; z 8 listopada 2023 r., II CSKP 2099/22). Stanowisko to potwierdzone zostało w uchwale pełnego składu Izby Cywilnej Sądu Najwyższego

z 25 kwietnia 2024 r., III CZP 25/22. Zgodnie z art. 87 § 1 ustawy o Sądzie Najwyższym uchwała ta ma moc zasady prawnej i wiąże Sąd Najwyższy w niniejszej sprawie.

Nie budzi również wątpliwości, z uwagi na jednoznaczne brzmienie art. 385¹ § 2 k.c., że konsekwencją uznania danego postanowienia umowy za bezskuteczne jest działająca *ex lege* sankcja bezskuteczności niedozwolonego postanowienia, połączona z zasadą związania stron umową w pozostałym zakresie (zob. np. uchwałę SN z 7 maja 2021 r., III CZP 6/21, OSNC 2021, nr 9, poz. 56; postanowienie SN z 26 marca 2025 r., I CSK 2614/24). W uchwale pełnego składu Izby Cywilnej z 25 kwietnia 2024 r., III CZP 25/22, Sąd Najwyższy stwierdził, że w razie uznania, iż postanowienie umowy kredytu indeksowanego lub denominowanego odnoszące się do sposobu określania kursu waluty obcej stanowi niedozwolone postanowienie umowne i nie jest wiążące, w obowiązującym stanie prawnym nie można przyjąć, że miejsce tego postanowienia zajmuje inny sposób określenia kursu waluty obcej wynikający z przepisów prawa lub zwyczajów (pkt 1). W razie zaś niemożliwości ustalenia wiążącego strony kursu waluty obcej w umowie kredytu indeksowanego lub denominowanego umowa nie wiąże także w pozostałym zakresie (pkt 2).

Wejście w życie ustawy antyspreadowej, którą w art. 69 pr. bank. dodano ustęp 3, nie wpłynęło na ocenę abuzywności postanowień umów kredytu zawartych wcześniej oraz konsekwencji prawnych wynikających z tej oceny (zob. m.in. wyroki SN: z 11 grudnia 2019 r., V CSK 382/18, OSNC-ZD 2021, nr B, poz. 20; z 26 kwietnia 2022 r., II CSKP 550/22; z 10 maja 2022 r., II CSKP 285/22; z 28 października 2022 r., II CSKP 894/22; z 10 marca 2023 r., II CSKP 1017/22; z 6 czerwca 2023 r., II CSKP 1159/22, i z 8 listopada 2023 r., II CSKP 1530/22; postanowienia SN: z 28 listopada 2022 r., I CSK 934/22; z 31 sierpnia 2023 r., I CSK 4401/22; z 6 października 2023 r., I CSK 927/23, i z 31 października 2023 r., I CSK 4607/22). Wynika to stąd, że oceny czy postanowienie umowne jest niedozwolone, dokonuje się według stanu z chwili zawarcia umowy (zob. uchwałę SN z 20 czerwca 2018 r., III CZP 29/17, OSNC 2019, nr 1, poz. 2) i od tego momentu klauzule abuzywne nie są wiążące dla konsumenta, chyba że konsument wyrazi świadomą wolę na objęcie go takim postanowieniem umownym. Skutek niezwiązania klauzulą abuzywną *ex tunc* oznacza, że zdarzenia o charakterze następczym w stosunku do

daty zawarcia umowy zawierającej taką klauzulę pozostają bez znaczenia dla niewiążącego charakteru niedozwolonych postanowień umownych.

Kurs walut obcych ogłaszany przez bank na podstawie art. 111 ust. 1 pkt 4 pr. bank. wiąże klientów banku przy dokonywaniu z bankiem czynności prawnych w okresie od ogłoszenia kursu do ogłoszenia nowego kursu. Istotne jest tu jednak to, że nie można umową zbindzać konsumenta kursami, które dopiero zostaną ogłoszone, a orzecznictwo jednolicie uznaje takie zbindzanie przyszłym kursem za niedozwolone.

Postanowienie o odesłaniu do tabeli kursowej banku, jako współokreślające wysokość pozostałego do spłaty zadłużenia, czyli główne świadczenie kredytobiorcy, co do zasady rzeczywiście nie podlega ocenie w świetle art. 385¹ § 1 k.c., ale tylko pod warunkiem, że postanowienie to zostało sformułowane w sposób jednoznaczny. Utrwalona jest rozszerzająca wykładnia tego warunku jako obejmującego nie tylko tekst warunku (jest jasne, co znaczy stosowanie kursu ogłoszonego przez bank), lecz także mechanizm działania tego warunku. Aby odesłanie było dozwolone, w umowie musiałyby zostać zawarte szczegółowe zasady ustalania kursu, tak aby kredytobiorca sam mógł obliczyć ten kurs w danej chwili. W sprawie, w której wniesiona została skarga kasacyjna, sytuacja taka nie miała miejsca.

Ponadto w orzecznictwie Sądu Najwyższego nie budzi wątpliwości możliwość stosowania powództwa z art. 189 k.p.c. w sprawach dotyczących kredytu frankowego (zob. wyroki SN: z 17 marca 2022 r., II CSKP 474/22, OSNC-ZD 2022, nr 4, poz. 44; z 18 maja 2022 r., II CSKP 1030/22; z 19 maja 2022 r., II CSKP 797/22). Stwierdzenie nieważności umowy znajduje się w zakresie sankcji, jaką dyrektywa 93/13 przewiduje w związku z wykorzystywaniem przez przedsiębiorcę nieuczciwych postanowień umownych. Zgodnie ze stanowiskiem wyrażonym w orzecznictwie Sądu Najwyższego należy wskazać, że interes prawny powinien być rozumiany elastycznie, a więc z uwzględnieniem celowościowej jego wykładni, konkretnych okoliczności danej sprawy, szeroko pojmowanego dostępu do sądów i tego, czy też w drodze innego powództwa (powództwa o świadczenie), strona może uzyskać pełną ochronę. Natomiast w przypadku gdy strona procesu cywilnego zamierza uzyskać stabilne rozstrzygnięcie co do istnienia lub nieistnienia stosunku prawnego, będącego podstawą żądania zasądzenia świadczenia, co może dotyczyć

w szczególności sytuacji, w których ze stosunku tego wynika większa liczba roszczeń, lub jego ocena może mieć znaczenie dla wyniku innych postępowań sądowych pomiędzy tymi samymi stronami, może – zgodnie z zasadą dyspozycyjności – żądać ustalenia prawa lub stosunku prawnego. Ocena tego żądania znajdzie wówczas wyraz w sentencji i – w razie uprawomocnienia się wyroku – będzie korzystać z prawomocności materialnej na zasadach ogólnych (zob. postanowienie SN z 15 lutego 2024 r., I CSK 6019/22). Warto mieć na uwadze, że w sytuacji umowy kredytu, która generuje długoterminowy stosunek prawny, prawomocny wyrok ustalający nieistnienie stosunku prawnego, w przeciwieństwie do prawomocnego wyroku uwzględniającego powództwo o zapłatę, będzie rozstrzygał kwestię świadczeń przyszłych (niezapłaconych rat) i czynił sytuację kredytobiorcy w tym zakresie jasną. Co więcej, prawomocny wyrok uwzględniający tylko powództwo o zapłatę, nawet przy przesłankowym ustaleniu nieistnienia stosunku prawnego z uwagi na nieważność umowy kredytu, może być niewystarczający, np. do wykreślenia hipoteki zabezpieczającej spłatę kredytu (zob. postanowienie SN z 5 lutego 2025 r., I CSK 4032/23).

Jednocześnie uchwałą z 16 lutego 2021 r., III CZP 11/20 (OSNC 2021, nr 6, poz. 40) Sąd Najwyższy przesądził, że stronie, która w wykonaniu umowy kredytu, dotkniętej nieważnością, spłacała kredyt, przysługuje roszczenie o zwrot spłaconych środków pieniężnych jako świadczenia nienależnego (art. 410 § 1 w zw. z art. 405 k.c.), niezależnie od tego, czy i w jakim zakresie jest dłużnikiem banku z tytułu zwrotu nienależnie otrzymanej kwoty kredytu.

Odnosząc się do zarzutu naruszenia art. 58 § 1 w zw. z art. 385¹ § 2 w zw. z art. 5 k.c. oraz art. 189 k.p.c. oraz art. 6 dyrektywy 93/13 w zw. z art. 2 oraz art. 32 Konstytucji RP oraz art. 2 i art. 3 Traktatu o Unii Europejskiej, sprowadzającego się twierdzenia o nadużyciu prawa podmiotowego przez powodów, wskazać należy, że Sąd Najwyższy prezentuje konsekwentnie pogląd, iż zasady współzycia społecznego w rozumieniu art. 5 k.c. są pojęciem pozostającym w nierozłącznym związku z całokształtem okoliczności danej sprawy i w takim całościowym ujęciu wyznaczają podstawy, granice i kierunki jej rozstrzygnięcia w wyjątkowych sytuacjach, które przepis ten ma na względzie. Dlatego dla zastosowania tego przepisu konieczna jest ocena całokształtu szczególnych okoliczności danego

wypadku w ścisłym powiązaniu nadużycia prawa z konkretnym stanem faktycznym (zob. m.in. wyroki SN: z 22 listopada 1994 r., II CRN 127/94; z 2 października 2015 r., II CSK 757/14). W konsekwencji stosowanie klauzuli generalnej z art. 5 k.c. pozostaje domeną sądów *meriti*, a Sąd Najwyższy mógłby zakwestionować w postępowaniu kasacyjnym oceny tych sądów, gdyby były rażąco błędne i krzywdzące. Sąd Najwyższy nie dostrzegł takich uchybień, które uzasadniałyby ocenę, że Sąd Apelacyjny, odmawiając zastosowania art. 5 k.c. w rozpoznawanej sprawie, dopuścił się błędów przemawiających za zasadnością skargi. Jednocześnie nie może być mowy o naruszeniu zasady proporcjonalności, skoro w orzecznictwie przyjęto stanowisko o niemożności utrzymania w mocy umowy kredytu powiązanego z walutą obcą po wyeliminowaniu z niej klauzul przeliczeniowych, ponieważ umowa taka nie może być wykonywana. W takim przypadku nie ma więc możliwości odwołania się do innej sankcji, co oznacza, że nie ma wyboru między skutkami prawnymi o różnym stopniu dolegliwości dla pozwanego banku. Gdyby taki wybór istniał, możliwe byłoby rozważanie, czy zastosowana w danej sprawie sankcja jest proporcjonalna, czy też należałoby zastosować sankcję mniej dolegliwą. Prawna możliwość odwołania się jedynie do upadku umowy wyklucza powoływanie się na zasadę proporcjonalności, której zastosowanie miałyby na celu – jak się wydaje – utrzymanie umowy w niezmienionym kształcie, skoro sąd nie ma instrumentów pozwalających na odmienne ukształtowanie treści praw i obowiązków stron (zob. wyrok SN z 18 października 2023 r., II CSKP 1722/22).

Z powodów wyżej wyrażonych Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c. oddalił skargę kasacyjną. O kosztach postępowania kasacyjnego orzeczono na podstawie art. 98 k.p.c.

M.L.

[a.ł]

Ewa Stefańska

Tomasz Szanciło

Krzysztof Wesołowski